

Stimate dle Președinte al AȘM,
Distinși membri ai Adunării Generale, Onorata asistenta,

Constatările cu care vin acum în fata Domniilor voastre derivă din concluziile principale ale celui de-al treilea Raport de stare a științei în țara noastră elaborat de AȘM, consultările pe care le-am avut în cadrul Consiliului Directorilor institutelor de cercetare, inclusiv experiența implicării active a colegilor directori în activitățile de elaborare, perfecționare și susținere a diverse documente de reglementare a domeniului în care suntem implicați noi toți sub auspiciile factorilor decizionali MECC, ANCD, ANACEC, AȘM, Comisia parlamentară de profil, precum și opiniile unor cercetători consacrați din știința autohtonă.

Raportul cuprinde o analiză comprehensivă, detaliată și, din punctul meu de vedere, destul de corectă a problemelor din sfera cercetării-inovării.

În calitate de Președinte al Consiliului Directorilor Institutelor de Cercetare, asociație care întrunește directorii celor 19 organizații de drept public din domeniile cercetării și inovării, funcția de fondator a căroră este exercitată de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, mă bucură faptul că spre deosebire de una din principalele constatări ale celui de-al doilea Raport asupra stării științei în Republica Moldova, și anume că în plan general, **reforma domeniilor cercetării și inovării s-a soldat cu consecințe deplorabile** pentru Academia de Științe a Moldovei și instituțiile de cercetare, în cea de-a treia ediție regăsim un semnal clar – îndemn de consolidare la unitate, intensificarea conjugării eforturilor comune a tuturor actorilor angajați în gestionarea sferei cercetării-inovării, precum și un model coagulat de corecție la pachet a actelor normative în vederea eliminării neconcordanțelor și sporirii eficienței aplicării acestora.

La prima vedere, de asemenea, Raportul bucură prin elucidarea a două aspecte pozitive din punctul meu de vedere. În primul rând, extraordinare și relevante rezultate științifice, fapt cu care felicit comunitatea științifică autohtonă, care în pofida unui an pandemic dificil (cea mai mare recesiune economică de 7% și a treia la număr din ultimul deceniu, reducerea drastică a veniturilor bugetare și deficitului bugetar record în 2020, constrângerilor legate de desfășurarea cercetărilor, experimentelor pe timp de stare de urgență), a reușit totuși să demonstreze prin rezultatele obținute un nivel satisfăcător, iar pe alocuri chiar destul de competitiv pe plan regional și mondial. Totodată, chiar dacă nesemnificativă, unele semnale pozitive țin și de îmbunătățirea structurii vârstei cercetătorilor, comparativ cu perioada precedentă.

Însă, balanța înclină totuși, cu regret, în favoarea multiplelor probleme cu care continuă să se confrunte știința autohtonă și la care mă voi referi succint în continuare. Din păcate, și în cel de-al 3-lea Raport observăm, continuarea reducerii finanțării sectorului care ajunge la cel mai mic nivel din PIB din ultimii ani (0,23%), un exod al cadrelor științifice, inclusiv tinerilor în cercetare și o micșorare a publicațiilor științifice în reviste indexate.

O problemă cheie care derivă din Raportul prezentat de Președintele AȘM, ține de finanțarea instituțională a cercetării. Aduc pe această cale mulțumiri conducerii MECC, care a ținut cont de doleanțele AȘM și Consiliului Directorilor și a reușit să înghete cel puțin pentru perioada derulării Programului național de cercetare 2021-2023 cota de 40% a finanțării instituționale, care urma să fie redusă cu câte 5% de la an la an. Însă, în contextul dat, Consiliul directorilor a atenționat de mai multe ori factorii de decizie despre necesitatea includerii în acest tip de finanțare inclusiv și a acoperirii financiare a unui nucleu de cercetători, în vederea consolidării și dezvoltării entităților de cercetare, păstrării unor școli științifice care urmare concursului sunt pe cale de dispariție, dar și menținerii în sistem a unor savanți notorii de talie mondială, care la fel au fost marginalizați urmare concursului precedent al proiectelor. Or, actualmente, acest tip de finanțare, reieșind din resursele limitate, este destinat preponderent necesităților de întreținere curentă. Amintesc, că finanțarea instituțională în Europa, este considerată foarte importantă pentru a asigura o continuitate, o bază stabilă pentru cercetări și sustenabilitatea instituțiilor, finanțarea proiectelor de lungă durată și a cercetărilor mai puțin atractive din punct de vedere economic, a permite un nivel adecvat de autonomie în selectarea tematicii de cercetare etc. Suntem de acord că ponderea finanțării competitive în bugetul total al științei ar trebui să crească

ca mijloc de stimulare a concurenței și de recompensare a celor mai promițătoare propuneri și echipe de cercetare. Însă, o astfel de creștere a finanțării concurențiale ar trebui să se bazeze în mod prioritar pe fonduri suplimentare care trebuie alocate domeniului, dar nu printr-o simplă reducere a părții instituționale a bugetului, ceea ce afectează în mod negativ potențialul științific existent al țării. Deci, rămâne o problemă deschisă...

Urmare rezultatelor nefavorabile pentru unele institute de cercetare din cadrul concursului de proiecte Program de Stat din 2019, Consiliul Directorilor a susținut propunerea și apreciază eforturile MECC și ANCD pentru mijloacele financiare alocate suplimentar și demararea concursului legat de atenuarea impactului COVID-19, ceea ce a ameliorat situația grea în care se pomeniseră unele institute. Reieșind din faptul că acest apel de proiecte a fost preconizat doar pentru 1 an de zile și aceste proiecte salvatoare pentru anumite grupuri de cercetători expirând la 1 iulie curent, ne adresăm factorilor de decizie să identifice soluții pentru multiplicarea apelurilor de concurs pentru perioada următoare, întru atenuarea repetării unor efecte dezastruoase pentru cercetătorii vizați.

O altă problemă nu mai puțin importantă care se desprinde din raportul dlui acad. Tighineanu ține, în genere, de viitorul nostru în cercetare – tineretul, care cu regret încă nu percepe cariera de cercetător ca fiind una nobilă, de prestigiu, motivantă. Raportul indica asupra scaderii numărului doctoranzilor înmatriculați, reducerea numărului de teze susținute, reducerea numărului de publicații științifice. În contextul dat, Consiliul Directorilor susține plenar propunerile ce țin de diversificarea apelurilor de concurs – reintroducerea practicii anterioare privind concursul proiectelor pentru tinerii cercetători, precum și revenirea la experiența plauzibilă a schimburilor interacademice.

Evaluarea organizațiilor din sfera cercetării-inovării rămâne a fi la fel o problemă deschisă. Suntem gata să contribuim în continuare la definitivarea HG respective, care la moment este în proces de finalizare. Metodologia de evaluare care va fi aprobată curând să prevadă diferențierea finanțării organizațiilor doar pentru partea instituțională, nu și cea prin concurs.

Consiliul directorilor a sesizat în repetate rânduri și despre necesitatea elaborării și aprobării unui model unic de raportare pentru toate organizațiile din domeniile cercetării-inovării și eficientizarea organizării audierilor publice prin actualizarea Instrucțiunii privind raportarea finală a implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării, elaborate și aprobate de ANCD și AȘM, și în contextul dat, apreciem că aspectul dat și-a găsit reflectare sub formă de propunere generată de Raportul AȘM.

Profitând de ocazia, că mă pot expune de la tribuna centrală a AȘM, permiteți-mi să elucidiez și unele probleme specifice, dar care trebuie soluționate, ce țin de institutele de cercetare.

Este irelevantă și necesită modificare clauza din HG privind finanțarea proiectelor, privind parametrii admisibili de modificare a echipelor de cercetare. Aceasta deoarece, avem în continuare de furcă cu o fluctuație mare a cadrelor.

Atenționăm asupra unor proceduri extrem de birocratice, excesive în activitatea organizațiilor ce țin de finanțarea proiectelor (de ex. neînregistrarea la timp a contractelor fiind astfel nevoiți să le reperfectăm de câteva ori, tergiversarea plăților în cadrul proiectelor locale, dar și mai grav internaționale. Pentru proiectele internaționale propunem ca tranzacțiile să fie derulate de entitățile care atrag proiecte independent, direct de pe contul deschis în banca comercială, fără intermedierea Ministerului Finanțelor.

Finanțarea instituțională nu e suficientă pentru modernizarea sau repararea capitală a sistemului de aprovizionare cu apă și canalizare, sistemului de termoficare sau rețelei electrice care sunt într-o stare deplorabilă, des sunt accidente și provoacă daune semnificative blocurilor unor institute.

La fel, transferul rețelelor electrice din gestiunea AȘM în gestiunea MECC, deoarece este o problemă majoră de gestionare a rețelelor electrice pentru unele institute.

Majoritatea institutelor de cercetare cu profil chimie, fizică și biologie se confruntă cu problema stocurilor de reagenți învechiți cu termenul de valabilitate expirat. Starea și cantitatea acestor

stocuri au fost raportate în nenumărate rânduri, cu scopul de a fi evacuate și nimicite de către organizațiile de resort (abilitate), dar deocamdată problema a rămas nesoluționată.

Ajustarea tarifelor la serviciile prestate cu plată de către Instituțiile de cercetare nu s-a efectuat din anul 2010, pe când costul tuturor consumabilelor pentru prestarea serviciilor cu plată s-au majorat de câteva ori.

Accesul în scopuri științifice la datele oficiale și statistice naționale complete. Accesul la distanță la bazele informaționale științifice internaționale.

Onorată asistență,

Revenind la îndemnul de consolidare la unitate, care se desprinde cu fir roșu din cel de-al treilea Raport asupra stării științei din Republica Moldova, reiterăm susținerea vis-a-vis de dreptul Academiei de Științe a Moldovei de a avea în componența sa entități de cercetare, perfecționarea în bloc a cadrului normativ cu referință la eliminarea neconcordanțelor dintre Cod și unele HG (finanțarea instituțională, procedura de evaluare, ocuparea funcțiilor prin concurs etc.) și, ținând cont de concluziile și propunerile sintetizate, apreciem pozitiv Raportul de stare a științei pentru 2020 și aducem mulțumirile de rigoare conducerii ASM pentru oglindirea obiectivă a problemelor cu care se confruntă întreaga comunitate științifică.

Vă mulțumesc pentru atenție!